

KANTSSELIIT, MIS LÖÖB OIMETUKS

„Käesolevaga teatame, et antud küsimusele vastuse leidmiseks kokku kutsutava koosoleku teie-poolne aeg ei osutunud meile sobivaks.“



Tuleb tuttav ette? Just niimoodi kõlavaid ametlikke kirju saame iga päevaga üha enam. Teame ju küll, et saaks ka lihtsamini öelda, aga miskipärast eelistame kirjutades just sellist kanget väljenduslaadi. Ja tihti ei saa me ise arugi, kui sügavale kantseliidi sohu me oleme vajunud, näitab keeleasjatundja **Reili Argus**.

Iljuti leidsin ühest koolituskulutusest lause: **Registreerimine toimub raviarstide, patoloogide või kohtuarstide poolt saadetud andmekaartide põhjal sekretär-assistendi poolt vahetult enne üritust.**

Selles lauses on üks tüüpiline võõrapärane konstruktsioon — *poolt*-mall. Selle kasutamisel tehakse aktiivne lause passiivseks ehk teisisõnu: see, kes muidu oleks lauses tegija (*sekretär-assistent*), on viidud tagaplaanile ja öeldud, et registreerimine toimuks justkui ise. Kui asetada aga tegija õigesse kohta ehk lause algusesse, saame järgmise lause:

Sekretär-assistent registreerib osalejad raviarstide, patoloogide või kohtuarstide saadetud andmekaartide põhjal vahetult enne üritust.

Üks kantseliitlikule keelekasutusele iseloomulikke tunnuseid on *mine-lõpuliste* vormide kuhjamine:

Tingimuste täitmata jätmine võib põhjustada Teie poolt esitatud taotluse nõuetele mittevastavaks tunnistamise.

Kindlasti tuleb seda lauset lugeda vähemalt kaks korda, enne kui see, mida öelda taheti, päriselt mõistetavaks saab. Lugemiraskuse tekitavad selles lauses *mine-lõpulised* sõnad. Kui asendada aga *mine-lõpulised* vormid aktiivse tegusõnaga stiilis „kes teeb mida“ ja jätta võõrmõjuline *poolt*-mall välja, saame lihtsa ja selge nn *kui-siis* lause:

Kui tingimusi ei täideta, võidakse teie esitatud taotlus jätta rahuldamata.

Mine-vormide liigne hulk tekitabki lause, kus on liiga palju nimisõnu. Samas on aga kõige parem lugeda teksti, kus on ühe tegusõna kohta kolm nimisõna ja mitte rohkem. Just seepärast on parandatud lausevarianti tunduvalt lihtsam lugeda kui algset.

Kantseliidivabad pole kahjuks sageli ka need ametikirjad, mille eesmärk on mingi teenuse või toote müümine. Näiteks

saatis üks veinidega tegelev firma oma tootetutvustuskirja lausega:

Hinnanumbrid selles veini tootesegmendis on ülesmäge minevad.

Lause kõlab küll tähtsalt, kuid sisu tabamiseks tuleb seda ikka vähemalt kaks korda lugeda. Esiteks on lauses ülearu praegust nn *moe- või prahisõna numbrid*, palju selgem oleks ju öelda lihtsalt sõna *hind*. Teiseks on kasutatud võõrapärast lausemalli stiilis „miski on missugune — ...on ülesmäge minevad“, kuigi sama tähendust saaks selgemini öelda lihtsama ja aktiivsema lausemalliga „miski teeb midagi“ ehk siis lihtsalt:

Selliste veinide (või selle segmendi veinide) hind tõuseb.

Ja nüüd tagasi algusesse — kui teha meie esimene näitelause „Käesolevaga teatame, et antud küsimusele vastuse leidmiseks kokku kutsutava koosoleku teie-poolne aeg ei osutunud meile sobivaks“ ümber ja sellest kantseliit n-õ välja korjata, saame väga lihtsa lause:



Teatame, et (kahjuks) teie pakutud koosoleku aeg ei sobi meile.

Kas see lause on kuidagi ebaviisakam kui esimene? Kindlasti mitte, just vastupidi, sest sellise lühema ja lakoonilisema lausega hoiame kokku lugeja aega ning ta ei pea mõtte tabamiseks lugema meie lauset kaks-kolm korda. Tean, et inimesed ainult rõõmustavad, kui nad ei ole sunnitud ülearusest sõnavahust end läbi närides kirjutatu iva otsima.

Lisaks on kantseliidivabad laused lihtsalt inimlikumad ja lugeja võib nende kirjutajana näha just inimest, mitte pelgalt ametnikku. See aga tuleb ametialasele suhtlusele ainult kasuks.

Mis see kantseliit õigupoolest on?

Kantseliitlikus ehk ülemäära ametlikus kanges bürookeeles on põimunud mitu nähtust.

Esiteks stampsed lausemallid – need, mis korduvad tekstist teksti ja mis kirjutajal on justkui head lihtsad varnast võtta („enne mind on ju nii paljud selliseid lauseid kasutanud“), aga mis on ehituselt kohmakad ja keerulised.

Teiseks leidub kantseliitlikus tekstis hulgaliselt võõrmõjusid ehk võõrast grammatikast pärit lausemalle, mille puhul ei taju kirjutaja, et tegemist on mõnest teisest keelest üle kantud grammatikaga. Kuna need lausekujudmallid aga on võõrast keelest pärit, tekitavad nad eesti keele jaoks sobimatu ja raskepärase sõnajärje ning muudavad kogu lause raskesti loetavaks ja tihti ka ülearu pikaks.

Kolmandaks on sellistes kantseliitlikes tekstides enamasti ka hulganisti stampsõnu, selliseid, mis korduvad tekstist teksti (nt *käesolevaga*, *antud jts*), millel sisulist tähendust eriti ei ole ning mis tekitavad enamasti lihtsalt sõnavahetu.

Neljandaks, mis vast üldine ja kõige olulisem — kantseliit on olemuselt mingil moel justkui psüühiline nähtus, mingi teadmine või tunne kirjutaja peas, mis ütleb, et just nii kirjutades on tekst nagu päris, nii nagu peab. Ühesõnaga, arvatakse, et selline stiil meeldib lugejale.

Tegelikult on aga vastupidi — selline väljenduslaad tekitab hoopis tunde, et kirja kirjutaja soovib end saajast distantseerida, suhelda mingi kindla ja kaugel vahemaa tagant või siis olla kirja saaja suhtes võimupositsioonil ja kirjutada n-ö ülevalt alla. Sellises keeles kiri võib tunduda küll väga ametlik ja tähtis, kuid ometi tuleks mõelda ka kirja saajale.

Üliametlik ja kantseliitses keeles, pikkade lohisevate ja

keeruliste lausetega kirjale vastatakse sageli samas stiilis, st mitte kui inimene, vaid kui ainult ametnik, kes kirjutab nii, et tal tekstiga enam justkui mingit isiklikku suhet ei ole.

Loomulikult juhtub sellise kommunikatsiooniga lisaks suhete halvenemisele enamasti ka see, et kirja sõnum ehk see kõige olulisem info kaobki sõnavahu sisse ära. **D**

Täpsem info: www.tlu.ee/kommunikatsioon



Reili Argus on Tallinna Ülikooli eesti keele professor, koolitaja



KÕRVEMAA MOOTORSAANIMATKAD

Mootorsaanimatk firmaüritusena, seminarina, perepuhkusena
Mootorsaani sõiduõpetus. Matka saab valida erineva raskusega radadel
Toitlustus, baar, saun, seminariruumid, majutus 35 kohta
Suusarajad, suusalaenutus, suusatamisõpe
Palju värsket õhku ja ilusat loodust

**Kõrvemaa Matka- ja Suusakeskus
Aegviidu, Anija vald, Harjumaa**

www.MSM.ee 372 50 92 455 info@msm.ee